

Варшава, 17.01.2018

ПРОПОЗИЦІЇ ДЛЯ ДОПОВІДІ ПАРЕ: «СПРАВА ЩОДО РОЗРОБКИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ ПРО ПРОФЕСІЮ ЮРИСТА»

Робота адвоката в східноєвропейських країнах-членах Ради Європи пов'язана з багатьма ризиками: вбивства і замаху на життя, кримінальні переслідування, побиття, погрози, тиск на родичів, незаконні обшуки, стеження, спроби позбавити адвокатської ліцензії, наклепницькі кампанії в ЗМІ. Недоліки законодавства в сфері захисту адвокатської діяльності, неефективна робота правоохоронних органів, а також загальна важка ситуація з дотриманням прав людини наражають адвокатів на небезпеку.

Жорсткість авторитарних режимів в деяких країнах Ради Європи супроводжується зростанням кількості випадків політичних репресій. Адвокати, які беруть участь в політично мотивованих справах, також стають жертвами переслідувань і тиску.

У зв'язку з військовим конфліктом між Росією і Україною почастишали випадки політично мотивованих кримінальних переслідувань громадян України в Росії та окупованому Криму. Їх наважилися захищати лише деякі адвокати (серед яких – **Еміль Курбедінов, Едем Семедляєв, Микола Полозов, Марк Фейгін, Дмитро Сотніков**). Вони працюють під тиском громадської думки і самі ризикують стати жертвами переслідувань.

У Молдові проти адвокатів **Анни Урсаки і Едуарда Руденка** було порушено декілька сумнівних кримінальних справ за звинуваченнями в «незаконних діях» під час надання адвокатських консультацій. Проти них також була розгорнута наклепницька інформаційна кампанія в ЗМІ, підконтрольних представникам влади.

У грудні 2017 року в Україні була вбита юристка **Ірина Ноздровська**. Її професійна діяльність розглядається поліцією як можливий мотив вбивства. З 2015 року це вже п'ятий випадок вбивства адвоката в Україні¹.

Юристка **Ботагоз Джардемалі**, яка проживає і працює в Бельгії, зазнає переслідувань з боку казахстанської влади. Казахстан не є членом Ради Європи, однак входить в число країн-спостерігачів. Бельгія надала Джардемалі політичний притулок. Щоб змусити юристку Джардемалі повернутися в Казахстан, влада Казахстану утримує в ув'язненні і піддає тортурам її брата.

Фундація «Відкритий Діалог» нижче наводить випадки переслідування адвокатів в Росії, Молдові, Україні, а також випадки переслідування адвокатів на території інших країн Ради Європи (Бельгія, Чехія) з боку авторитарних режимів.

Ірина Ноздровська – юристка з України. Протягом декількох років вона займалася справою своєї сестри, яка загинула в результаті ДТП у вересні 2015 року. Винуватцем ДТП виявився Дмитро Россошанський – родич голови суду Вишгородського району Київської області. У момент події

¹ Раніше в Україні були вбиті адвокати Олександр Грузков, Юрій Ігнатенко, Юрій Грабовський та Віктор Лойко - <http://unba.org.ua/assets/uploads/news/publikacij/buklet-zvit-porushennya.pdf>

Россошанський перебував в стані наркотичного сп'яніння. Ірині Ноздровській та її родичам погрозували з боку Россошанського, вимагаючи написати заяву, що вона не має претензій до винуватця ДТП².

В травні 2017 року Россошанського було засуджено до 7 років ув'язнення. 27.12.2017 апеляційний суд направив справу на перегляд. Через 2 дні Ірина Ноздровська пропала безвісти. 01.01.2018 було виявлено її тіло зі слідами насильницької смерті. За підозрою у вбивстві Ноздровської поліція затримала батька Дмитра Россошанського – Юрія. У Національній поліції України повідомили, що на тілі Ноздровської виявлено ДНК Юрія Россошанського³. Родичі Ірини Ноздровської скаржаться, що правоохоронні органи не дозволяють ознайомитися їм з матеріалами справи. На їхню думку, це може свідчити про спроби приховати деякі обставини злочину⁴.

Ботагоз Джардемалі – юристка казахстанського опозиційного політика Мухтара Аблязова. Вона проживає в Бельгії. Джардемалі надавала юридичні консультації Аблязову та іншим особам, яких переслідують за політичними мотивами в Казахстані. У 2013 році Казахстан висунув їй звинувачення в рамках справи Аблязова. У жовтні 2013 року влада Бельгії надала Джардемалі політичний притулок. Інтерпол видалив зі списку розшуку Джардемалі (в 2016 році) і Аблязова (в 2017 році) у зв'язку з політичним характером звинувачень. Казахстан організував стеження за Джардемалі. Влада Бельгії розслідує спробу викрадення Джардемалі⁵.

Для того аби чинити тиск на Джардемалі, влада Казахстану піддає її брата жорстоким тортурам. З 13.11.2017 бізнесмена Іскандера Єрімбетова, брата Джардемалі, утримують у СІЗО м. Алмати. Йому теж висунули звинувачення у справі Аблязова. Гайне Єрімбетова, мати Іскандера, повідомила, що представники Комітету національної безпеки (КНБ) вимагали, щоб Єрімбетов «вмовив» сестру повернутися в Казахстан і дати неправдиві свідчення проти Аблязова.

Гайне Єрімбетова заявила, що в грудні 2017 року Іскандера кілька разів били в СІЗО. 11.01.2018 матір Єрімбетова після зустрічі з сином повідомила, що на його тілі з'явилися нові сліди тортур: гематоми, набряки, рани. У нього сильні болі, йому важко розмовляти. Він сказав, що «впав з ліжка». Правоохоронні органи і офіс омбудсмена⁶ заперечують факти тортур і наголошують, що «скарг у Єрімбетова немає». Йому відмовляють в госпіталізації⁷.

Казахстанські провладні ЗМІ поширюють пропагандистські матеріали, в яких Джардемалі називають «злочинницею-втікачкою»⁸. Співробітники КНБ погрожують заарештувати батька і племінника Джардемалі⁹. За родичами Джардемалі в Казахстані ведеться стеження¹⁰.

Анна Урсакі – молдавський адвокат і громадський діяч. Вона бере участь в гучних справах, зокрема, захищає інтереси опонентів Володимира Плахотнюка, найбільш могутнього олігарха в Молдові. У вересні-жовтні 2016 року ЗМІ, що належать Плахотнюку¹¹, почали кампанію з дискредитації Урсакі. Вони називали її «адвокатом диявола» і стверджували про її «причетність» до вбивства 20-річної давності. Після цього Генеральний прокурор відновив кримінальну справу щодо вбивства, а прокуратура попросила заарештувати Урсакі.

² <http://www.bbc.com/ukrainian/news-42618233>

³ https://dt.ua/UKRAINE/na-tili-vbitoyi-nozdrovskoyi-viyavili-dnk-rossoshanskogo-265659_.html

⁴ <http://www.pravda.com.ua/news/2018/01/11/7168029/>

⁵ <http://www.levif.be/actualite/belgique/comment-le-kazakhstan-traque-les-dissidents-politiques-en-exil-aussi-en-belgique/article-normal-781657.html>

⁶ <http://www.ombudsman.kz/news/detail.php?ID=3752>

⁷ <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=324489834709897&set=a.309499152875632.1073741828.100014466496600&type=3>

⁸ <https://www.nur.kz/1699097-posobniki-ablyazova-zaderzhany-v-almat.html>

⁹ https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=322376268254587&id=100014466496600

¹⁰ https://bureau.kz/novosti/sobstvennaya_informaciya/press_yekshn_s_priborom

¹¹ Наприклад, Publica TV, Canal3 та Prime.

У справі Урсаки 15-річний термін давності минув ще в 2012 році. Також адвокати вказують на порушення принципу non bis in idem¹², оскільки 20 років тому правоохоронні органи вже проводили перевірку щодо Урсаки, але справа була закрита. Крім того, 20.03.2017 влада Молдови порушила проти Урсаки ще одну кримінальну справу за звинуваченнями у «зловживанні службовим становищем» (ст. 327 КК) під час надання адвокатських консультацій в 2012 році. Урсаки підкреслює, що вона здійснювала законну професійну діяльність, а стаття 327 КК не може бути застосована до адвоката.

Едуард Руденко – молдавський адвокат, який захищає Анну Урсаки та інших опонентів олігарха Володимира Плахотнюка. Руденко заявляв, що за ним та його родиною стежать. За словами Руденка, з 2015 року представники правоохоронних органів вимагали, щоб він припинив захищати тих чи інших осіб, погрожуючи йому кримінальним переслідуванням¹³.

У 2016 році влада Молдови порушила проти Руденка три кримінальні справи за звинуваченням в «отриманні вигоди з впливу» (ст. 326 КК) під час здійснення адвокатської діяльності в 2009, 2011 і 2014 роках. Повідомлення про кримінальні звинувачення Руденко отримав вже будучи в статусі «підозрюваного». У 2017 році проти Руденка порушили четверту кримінальну справу за звинуваченням у «порушенні правил безпеки руху» (ст. 264 КК). Йому інкримінували керування автомобілем в нетверезому стані. Руденко опротестував результати експертизи, заявивши, що кількість алкоголю в крові не перевищувала норми та не була достатньою для порушення кримінальної справи.

Крім того, Руденко наголошує, що провладні ЗМІ намагаються його дискредитувати, систематично поширюючи неправдиву інформацію про його особисте життя¹⁴.

Еміль Курбедінов, Едем Семедляєв – адвокати з Криму, які надають адвокатські послуги жителям Кримського півострова, що зіткнулися з політично мотивованими кримінальними переслідуваннями з боку Росії. 04.08.2016 більше 10 невідомих (ймовірно, співробітники російських правоохоронних органів) намагалися прорватися в офіс Еміля Курбедінова та Едема Семедляєва, в той час як останні брали участь в судовому процесі. В офісі адвокатів зберігається інформація, що становить адвокатську таємницю. Співробітниця, що знаходилася в офісі не впустили невідомих¹⁵.

У січні 2017 Еміль Курбедінов був засуджений до адміністративного арешту на 10 діб за «екстремістський» пост в соціальних мережах, написаний в 2013 році. Вдома і в офісі Курбедінова були проведені обшуки. Під час арешту Курбедінов не міг виконувати свої адвокатські функції, через що постраждали його підзахисні.

Микола Полозов, Марк Фейгін – російські адвокати, відомі участю в захисті українських громадян, які зазнали політично мотивованого кримінального переслідування з боку Росії – Надії Савченко, Ільми Умерова, Ахтема Чийгоза та Романа Сущенка (останній є підзахисним Марка Фейгіна).

Через свою адвокатську діяльність Полозов неодноразово піддавався тиску з боку російських правоохоронних органів. Під час процесу у справі Ахтема Чийгоза російська прокуратура подала

¹² Ніхто не може бути засуджений чи покараний двічі за одне й те ж саме діяння.

¹³ https://ru.crimemoldova.com/news/politika/eduard-rudenko-za-mnov-sledyat-bolee-polugoda-potomu-chto-ya-soglasilsva-zashchishchat-platona/?sphrase_id=12481 ; <http://omg.md/index.php?newsid=12951>

¹⁴ <https://point.md/ru/novosti/proisshestiya/eduarda-rudenko-zastali-s-devushkoi-logkogo-povedeniia> ; http://www.canal3.md/ru/advokat-platona-byi-ryan-za-rulyom_47243.html

¹⁵ <https://www.facebook.com/emil.kurbedinov/posts/1165685656829363>

заяву про нібито образу адвокатом державного обвинувача. Проти Полозова була ініційована дослідча перевірка щодо порушення 3-х статей кримінального кодексу. Перевірка тривала кілька місяців і була припинена у зв'язку з відсутністю складу злочину¹⁶. На процесі у справі Ільми Умерова суд задовольнив клопотання слідчих про допит Полозова в якості свідка. Ймовірно, це було зроблено з метою виведення Полозова зі справи, оскільки, відповідно до російського законодавства, адвокат не може захищати інтереси клієнта в суді, якщо він був допитаний як свідок у його справі¹⁷. Полозова примусово даправили на допит, однак він відмовився давати свідчення.

Марку Фейгіну, якому для провадження адвокатської діяльності часто доводиться здійснювати візити за межі Росії, під різними приводами забороняли залишати територію країни. Наприклад, в серпні 2016 року російські судові пристави обмежили йому виїзд за кордон у зв'язку з нібито невикплатою штрафів в загальній сумі 5,5 тисяч рублів (близько 85 доларів). У відповідь Марк Фейгін пред'явив документ, що свідчить про оплату всіх штрафів¹⁸. Також Фейгін заявляє, що влада намагається позбавити його ліцензії через участь в захисті українських громадян.

Дмитро Сотников – адвокат, відомий участю в захисті українця Олександра Костенка, якого в Росії переслідують з політичних мотивів. Також Сотников є адвокатом Віталія Бунтова, який виграв справу в ЄСПЛ проти Росії. У своїй адвокатській практиці Дмитро Сотников широко використовує прийом публічного розголосу судового процесу. Через це він регулярно стикається з випадками дисциплінарного впливу. У 2017 році судді винесли проти Сотникова мінімум 6 приватних постанов із звинуваченнями в «нехтуванні та неповазі до роботи суду» та «порушенні прав учасників судового розгляду»¹⁹. У лютому 2017 року Адвокатська палата Московської області порушила проти Сотникова дисциплінарне провадження за те, що він знімав відео на мобільний телефон під час судового засідання у справі Бунтова²⁰.

Марина Махіткова – адвокат Тетяни Параскевич, обвинуваченої у справі казахстанського опозиційного політика Мухтара Аблязова. Махіткова працює в Чехії. У вересні 2012 року вона отримала лист від представників влади Казахстану²¹, де прямо повідомляється: в обмін на свідчення проти Аблязова Казахстан може одразу ж закрити кримінальні справи проти Параскевич в Україні та Росії²².

У листопаді 2012 року в Чехії слідчий Будило допитував Параскевич і водночас відкрито погрожував її адвокату Марині Махітковій, заявляючи, що «якби вона була в Росії, то він би постарався, щоб вона сіла за ґрати»²³. Російські слідчі, котрі входять в список Магнітського, зокрема, Микола Будило, погрожували дітям Параскевич побиттям або викраденням, якщо мати не підпише обвинувальні свідчення²⁴.

Фундація «Відкритий Діалог» висловлює подяку доповідачеві Сабьєн Лає-Батте в зв'язку з ініціативою підготовки Європейської конвенції про професію адвоката. Безперечно, безпека професії адвоката є важливою передумовою зміцнення верховенства права та законності на

¹⁶ <https://www.facebook.com/nikolay.polofov/posts/1232634533468607>

¹⁷ <http://zona.media/news/2017/25/01/polofov2>

¹⁸ https://twitter.com/mark_feygin/status/769152888421638144?lang=uk

¹⁹ https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=754745418035726&id=100005008243232

²⁰ https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=787609328082668&id=100005008243232

²¹ Від Войтеха Трапла, що представляє інтереси націоналізованого БТА Банку в Чехії.

²² <http://en.odfoundation.eu/a/1295,the-case-of-tatiana-paraskevich-with-the-use-of-ukrainian-and-russian-law-enforcement-agencies-kazakhstan-intends-to-compel-the-accused-to-testify-against-mukhtar-ablyazov>

²³ https://www.lidovky.cz/vyhrozuj-i-nam-bojime-se-o-zivot-rika-rodina-manazerky-drzene-v-cesku-1i3-/zpravvy-domov.aspx?c=A131007_164249_in_domov_msl

²⁴ Параскевич отримала додатковий захист в Чехії. Чехія двічі (в 2014 та 2017 роках) відмовила Україні та Росії в екстрадиції Параскевич.

території всіх країн-учасниць Ради Європи. Ми закликаємо звернути увагу на подані вище випадки переслідування адвокатів, а також включити їх до звіту ПАРЕ та виступити на їхній захист.

Для отримання більш детальної інформації, будь ласка, звертайтеся:

Людмила Козловська – lyudmylakozylovska@odfoundation.eu

Паола Гафуріні – paola.gaffurini@odfoundation.eu